

ಭಾರತನಾಟ್ಯದ ಅಡವುಗಳು ಒಂದು ಅವಲೋಕನ

* ದೇವರಾಜು ಬಿ.ವಿ.¹

**ಡಾ.ಕೆ.ರಾಮಕೃಷ್ಣಯ್ಯ.²

ಭಾರತದ ನೃತ್ಯಕಲೆಯ ಪರಂಪರೆ ಅನಾದಿ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ವಿಶಾಲ ಮತ್ತು ವೈವಿಧ್ಯಮಯವಾಗಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ “ಭಾರತನಾಟ್ಯ”ವು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನ ಮತ್ತು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ನೃತ್ಯಪ್ರಕಾರವಾಗಿದೆ. ಇದು ಕೇವಲ ನೃತ್ಯವಲ್ಲ, ಅದೊಂದು ಧ್ಯಾನ, ಭಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಭಾವನೆಯ ಕಲಾ ಮಾರ್ಗವಾಗಿದೆ. ತಮಿಳುನಾಡು ಹಾಗೂ ಕರ್ನಾಟಕದ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಉದ್ಭವಗೊಂಡು ಶತಮಾನಗಳಿಂದಲೂ ಭಾರತ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಒಂದು ಜೀವಂತ ಭಾಗವಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಈ ನೃತ್ಯವು ನಾಟ್ಯಶಾಸ್ತ್ರದ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಜೀವಂತಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಭಾರತನಾಟ್ಯವು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಎರಡು ಅಂಶಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದೆ :-

1. ನೃತ್ಯ- ಶುದ್ಧ ತಾಂತ್ರಿಕ ನೃತ್ಯ, ಭಾವನೆಗಳಿಲ್ಲದ ಶುದ್ಧ ಚಲನ.
2. ನೃತ್ಯ (Nritya) – ಭಾವನೆ, ಅರ್ಥ ಮತ್ತು ಭಾವನಾತ್ಮಕ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಹೊಂದಿರುವ ನೃತ್ಯ.

ಈ ಎರಡು ಅಂಶಗಳಲ್ಲಿ “ನೃತ್ಯ” ಭಾಗದ ಆಧಾರವಾಗಿರುವುದು ಅಡವುಗಳು.

ಅಡವುಗಳು ಭಾರತನಾಟ್ಯದ ಮೂಲ ತಾಂತ್ರಿಕ ಅಂಶಗಳು, ಅಂದರೆ ಈ ನೃತ್ಯದ ಅಕ್ಷರಮಾಲೆಯಂತಿವೆ.

ಭಾರತನಾಟ್ಯದ ಇತಿಹಾಸ ಮತ್ತು ಮೂಲ

ಭಾರತನಾಟ್ಯವು ಸುಮಾರು 2000 ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಪ್ರಚಲಿತದಲ್ಲಿದೆ ಎಂದು ತಮಿಳು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕದ ದೇವಾಲಯದ ಶಾಸನಗಳು ಸಾಕ್ಷಿ ನೀಡುತ್ತವೆ. ಇದು ಮೊದಲಿಗೆ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ದೇವರ ಸೇವೆಗಾಗಿ ದೇವದಾಸಿಯರು ಮಾಡಿದ ನೃತ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ನೃತ್ಯವನ್ನು ತಮಿಳುನಾಡಿನಲ್ಲಿ “ದಾಸಿಯಾಟಂ” ಎಂದೂ ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮೇಳ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ನಂತರ ಕಾಲಕ್ರಮೇಣ ತಾಂತ್ರಿಕ ಶೈಲಿ, ತಾಳವಿಧಾನ ಮತ್ತು ಶರೀರದ

1.ಸಂಶೋಧನಾ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ, ಪ್ರದರ್ಶನ ಕಲಾ ವಿಭಾಗ, ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ,ಬೆಂಗಳೂರು.

2.ಹಿರಿಯ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು, ಪ್ರದರ್ಶನ ಕಲಾ ವಿಭಾಗ,ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ,ಬೆಂಗಳೂರು.

ಸಮನ್ವಯತೆಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಿಂದ ಇದು ಒಂದು ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ರೂಪ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿತು. 20ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಕಲಾವಿದೆ ರುಕ್ಮಿಣಿ ದೇವಿ ಅರುಂಡೇಲ್, ಬಲಸರ್ ಸ್ವಾಮಿ ಅಣ್ಣಮಾಳ್ ಮುಂತಾದವರು ಭಾರತನಾಟ್ಯವನ್ನು ವೇದಿಕೆಯ ಕಲೆಯಾಗಿ ಪುನರುಜ್ಜೀವನಗೊಳಿಸಿದರು. ಮೈಸೂರು ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿದ್ದ ನೃತ್ಯವು ಆಸ್ಥಾನ ಕಲಾವಿದರಿಂದ ಮುಂದುವರೆಯಿತು.

ಅಡವುಗಳ ಅರ್ಥ ಮತ್ತು ಮಹತ್ವ

“ಅಡವು” ಎಂಬುದು ತಮಿಳು ಪದವಾಗಿದ್ದು, “ನೃತ್ಯದ ಹಾದಿ” ಅಥವಾ “ಚಲನ ಶೈಲಿ” ಎಂದು ಅರ್ಥ. ಪ್ರತಿ ಅಡವು ಒಂದು ತಾಳಬದ್ಧ ಚಲನ ಕ್ರಮ, ಅದು ನೃತ್ಯಗಾರನ ಪಾದ, ಕೈ, ತಲೆ ಮತ್ತು ದೇಹದ ಸಮನ್ವಯತೆಯನ್ನು ನಿರ್ದರಿಸುತ್ತದೆ.

ಅಡವುಗಳ ಅಭ್ಯಾಸವು ನೃತ್ಯಗಾರನಿಗೆ ಕೆಳಗಿನ ಗುಣಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ:

ಶರೀರದ ನಿಯಂತ್ರಣ ಮತ್ತು ಸ್ಥಿರತೆ, ತಾಳಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಲಯಬದ್ಧತೆ, ನೃತ್ಯದ ಶೈಲಿಯ ಶುದ್ಧತೆ, ಭಂಗಿ,ವೇಗ ಮತ್ತು ನಿಖರತೆಯ ಸಮನ್ವಯ ಅಡವುಗಳು ಭಾರತನಾಟ್ಯದ ಶಿಲ್ಪದ ಕಲ್ಲಿನಂತೆ – ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ನೃತ್ಯದ ಸೌಂದರ್ಯ ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಅಡವುಗಳ ವರ್ಗೀಕರಣ

ಭಾರತನಾಟ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಆರು ರಿಂದ ಏಳು ಪ್ರಮುಖ ಅಡವುಗಳ ಗುಂಪುಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. ಕೆಲವು ಪಂಥಗಳಲ್ಲಿ 9 ಅಥವಾ 10 ವಿಭಾಗಗಳೂ ಕಾಣಬಹುದು. ಪ್ರತಿ ಅಡವು ವಿಭಿನ್ನ ಚಲನ, ತಾಳ ಮತ್ತು ಶೈಲಿಯನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದೆ. ತಟ್ಟಡವು, ಮಟ್ಟಡವು,ನಾಟ್ಟಡವು, ಜಾರಡವು,ತಾತ್ಯೈತಾ ಅಡವು. ಎಗರಿ ತಟ್ಟಡವು, ಎಗರಿ ಮೆಟ್ಟಡವು, ಮಂಡಿ ಅಡವು, ಮುಕ್ತಾಯ ಅಡವು, ಪಕ್ಕಡವು, ವಿಶ್ವ ಅಡವು, ಮೈ ಅಡವು ಇತ್ಯಾದಿ, ಕೆಲವನ್ನು ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ.

1. ತಟ್ಟಡವು – “ತಟ್ಟುವುದು” ಎಂದರೆ ಪಾದಗಳನ್ನು ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಬಡಿದು ಲಯವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವುದು. ಇದು ನೃತ್ಯದ ಅತ್ಯಂತ ಮೂಲ ಅಡವು. ತಾಳದ ಅರಿವನ್ನು ನೀಡುವ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಅಭ್ಯಾಸ. ಪಾದಗಳ ನಿಖರ ಚಲನ, ಕೈಗಳ ಸೌಂದರ್ಯ ಮತ್ತು ಮುಖದ ಸ್ಥಿರತೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ.
2. ನಾಟ್ಟಡವು- ಕಾಲುಗಳನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಎತ್ತಿ ಇಳಿಸುವ ಕ್ರಮದ ಮೂಲಕ ಲಯಬದ್ಧ ಚಲನ. “ಅರಮಂಡಿ” ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ನೃತ್ಯಗಾರರ ದೇಹದ ಸಮತೋಲನವನ್ನು ಕಾಪಾಡುತ್ತದೆ. ಇದು ದೃಢ ಶರೀರ ಮತ್ತು ಸರಿಯಾದ ತಾಳಕ್ಕೆ ಉಪಯುಕ್ತ.
- 3.ವಿಶ್ವ ಅಡವು –ವೇಗದ ಚಲನೆ ಮತ್ತು ಶೈಲಿಯ ಕೌಶಲ್ಯ ತೋರಿಸುವ ಅಡವು.ಕೈಗಳು ಮತ್ತು ಕಾಲುಗಳ ಸಮನ್ವಯತೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ.ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಉತ್ಸಾಹಭರಿತ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಸಲಾಗುತ್ತದೆ.

4. ತಟ್ಟಿ ಮೆಟ್ಟಿ ಅಡವು - ಪಾದದ ಬಲ ಹಾಗೂ ನೃತ್ಯಗಾರನ ಶಕ್ತಿ ಪರೀಕ್ಷಿಸುವ ಅಡವು. ಪಾದದ ಒಂದು ಭಾಗದಿಂದ ತಟ್ಟುವುದು ಮತ್ತು ಇನ್ನೊಂದರಿಂದ ಎತ್ತಿ ಮೆಟ್ಟುವುದು ಇದರ ವಿಶಿಷ್ಟ ಅಂಶ.
5. ಜಾರು ಅಡವು - ಜಾರು ಅಂದರೆ ಸ್ಟೆಡಿಂಗ್ ಅಥವಾ ನಯವಾದ ಚಲನ. ಈ ಅಡವು ನೃತ್ಯಕ್ಕೆ ನಯವಾದ ಸೊಗಸು ನೀಡುತ್ತದೆ.
7. ಮೈ ಅಡವು- ಶರೀರದ ಎಲ್ಲಾ ಭಾಗಗಳ ಸಮಗ್ರ ಚಲನದ ಮೂಲಕ ತಾಳವನ್ನು ಕಾಪಾಡುತ್ತದೆ. ಅಭ್ಯಾಸದಿಂದ ನೃತ್ಯಗಾರನ ದೇಹದ ಚುರುಕನ್ನು ವೃದ್ಧಿಸುತ್ತದೆ. ಕೆಲವರು ಸರ್ವಾಂಗ ಅಡವು, ಕಡಿಗಾ ಅಡವು, ಕುಡುಕ್ಕಾ ಅಡವು ಮುಂತಾದ ಉಪವರ್ಗಗಳನ್ನೂ ಸೇರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಅಡವುಗಳ ತಾಂತ್ರಿಕ ಅಂಶಗಳು

ಭಾರತನಾಟ್ಯದ ಅಡವುಗಳು ತಾಂತ್ರಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಸಂಯೋಜಿತವಾಗಿವೆ. ಅವುಗಳ ನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಮುಖ ಅಂಶಗಳಿರುತ್ತವೆ:

1. ತಾಳ - ಪ್ರತಿ ಅಡವು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ತಾಳದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತದೆ (ಆದಿ ತಾಳ, ರೂಪಕ ತಾಳ ಇತ್ಯಾದಿ).
2. ಕಾಲಿನ ಚಲನೆ- ಪಾದಗಳ ತಟ್ಟುವಿಕೆ, ಎತ್ತುವಿಕೆ ಮತ್ತು ಇಳಿವಿಕೆಗಳು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಲಯವನ್ನು ತರುತ್ತವೆ.
3. ಅಂಗಚಲನೆ- ಕೈ, ಕತ್ತು, ಕಣ್ಣು, ತಲೆ ಮತ್ತು ಹಿಪ್ಪಳ ಸಮನ್ವಯ.
4. ಅಭಿನಯ- ಯಾದರೂ ಅಡವು ಶುದ್ಧ ನೃತ್ಯವಾದರೂ, ಮುಖದ ಸೌಮ್ಯತೆ ಮತ್ತು ಶಾಂತಿ ಮುಖ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಅಡವುಗಳ ಅಭ್ಯಾಸದ ವಿಧಾನ

ಅಡವುಗಳ ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ತತ್ತಿಮೆಟ್ಟಿ, ನಟ್ಟಾದವು, ವಿಶಾರ, ಮುಂತಾದ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಕಲಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಗುರುಗಳು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಮೊದಲು ಪಾದಗಳ ಲಯವನ್ನು ಕಲಿಸಿ ನಂತರ ಕೈ ಚಲನ ಸೇರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಪ್ರತಿ ಅಡವು ನಾಲ್ಕು ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ಅಭ್ಯಾಸಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ:

1. ಸಣ್ಣ ವೇಗ (First speed) 2. ಮಧ್ಯಮ ವೇಗ (Second speed)
 3. ವೇಗದ ಅಭ್ಯಾಸ (Third speed) 4. ಭಂಗಿಯ ಸ್ಥಿರತೆ ಮತ್ತು ಸೌಂದರ್ಯ
- ದಿನನಿತ್ಯದ ಅಭ್ಯಾಸದಿಂದ ನೃತ್ಯಗಾರನಿಗೆ ದೇಹದ ನಿಯಂತ್ರಣ, ಉಸಿರಿನ ಸರಿಯಾದ ನಿಯಮ ಮತ್ತು ಲಯದ ಪ್ರಾಬಲ್ಯ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ.

ಅಡವುಗಳು ಮತ್ತು ಸಂಗೀತದ ಸಂಬಂಧ

ಭಾರತನಾಟ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತವು ಅಡವುಗಳಿಗೆ ಜೀವದಾನ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಪ್ರತಿ ಅಡವು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ತಾಳಮೇಳ ಅಥವಾ ಜಾತಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಮಾಡಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ, ತಟ್ಟಡವುಗಳಲ್ಲಿ "ತೈಯ್ಯಂ ತತ್ತ" ಅಥವಾ "ತೈಯ್ಯಂ ತತಾಹಾ" ಎಂಬ ತಾಳ ಪದಗಳು ಬಳಸಲ್ಪಡುತ್ತವೆ. ಈ ತಾಳಬದ್ಧ ಉಚ್ಚಾರಣೆಯು ನೃತ್ಯಗಾರನಿಗೆ ವೇಗ, ಲಯ ಮತ್ತು ಶ್ರವ್ಯತೆಯ ಸಮನ್ವಯ ಕಲಿಸುತ್ತದೆ.

ಅಡವುಗಳ ಕಲಾತ್ಮಕ ಮಹತ್ವ

ಅಡವುಗಳು ಕೇವಲ ತಾಂತ್ರಿಕ ವ್ಯಾಯಾಮವಲ್ಲ; ಅವು ನೃತ್ಯಗಾರನ ಕಲಾತ್ಮಕ ಯಾತ್ರೆಯ ಆರಂಭ. ಅವು ದೇಹದ ಕಠಿಣತನವನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿ ನಯವಾದ ಚಲನೆ ನೀಡುತ್ತವೆ. ನೃತ್ಯಗಾರನಿಗೆ ತಾಳದ ಅರಿವನ್ನು ತುಂಬುತ್ತವೆ. ಭಾವನಾತ್ಮಕ ನೃತ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಭೂಮಿಕೆಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ. ನೃತ್ಯವನ್ನು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಾಧನೆಯ ರೂಪಕ್ಕೆ ಪರಿವರ್ತಿಸುತ್ತವೆ. ಅಡವುಗಳ ಸರಿಯಾದ ಅಧ್ಯಯನ ಇಲ್ಲದೆ ಭಾರತನಾಟ್ಯವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅಸಾಧ್ಯ.

ಅಡವುಗಳಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಮತ್ತು ಶೈಲಿ ವೈವಿಧ್ಯತೆ

ಭಾರತನಾಟ್ಯದಲ್ಲಿ ಪುರುಷರು ಮತ್ತು ಮಹಿಳೆಯರು ನೃತ್ಯ ಮಾಡುವ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಸಣ್ಣ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಪುರುಷರು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ದೃಢ, ವೇಗದ ಚಲನೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ, ಮಹಿಳೆಯರು ಮೃದು ಮತ್ತು ಸೊಗಸಾದ ಚಲನೆಯನ್ನು. ಆದರೆ ಅಡವುಗಳ ಮೂಲಭೂತ ತತ್ವ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಒಂದೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ. ಶೈಲಿಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ನೃತ್ಯ ಪರಂಪರೆ (ಮೈಸೂರು, ಕೋಲಾರ,ನಂಜನಗೂಡು ಮತ್ತು ಮೂಗೂರು ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು) ಪಂದನಲ್ಲೂರು, ಕಲಾಕ್ಷೇತ್ರ, ತಂಜಾವೂರು, ವಳವೂರು ಮುಂತಾದ ಪಂಥಗಳು ತಮ್ಮದೇ ರೀತಿಯ ಅಡವುಗಳ ಕ್ರಮ ಮತ್ತು ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿವೆ.

ಅಡವುಗಳು ಮತ್ತು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆ

ಭಾರತನಾಟ್ಯವು ದೇವರ ಆರಾಧನೆಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಕಲೆಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಅಡವುಗಳಿಗೂ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ತತ್ವ ಅಡಗಿದೆ. ನೃತ್ಯಗಾರನ ದೇಹವನ್ನು ದೇವಾಲಯವೆಂದು, ಮನಸ್ಸನ್ನು ಆರಾಧನೆಯ ಸಾಧನವನ್ನೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಡವುಗಳ ಮೂಲಕ ನೃತ್ಯಗಾರನು ತನ್ನ ದೇಹ ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸಿನ ಏಕತೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಡವುಗಳು ಭಾರತನಾಟ್ಯದ ಪ್ರಾಣ. ಅವುಗಳಿಲ್ಲದೆ ಈ ನೃತ್ಯವು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಶಿಲ್ಪವಿಲ್ಲದ ಕಲ್ಲಿನಂತೆ. ಪ್ರತಿ ಅಡವು ನೃತ್ಯಗಾರನ ಶ್ರದ್ಧೆ, ತಾಳಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಚೈತನ್ಯವನ್ನು ಬೆಳಗಿಸುತ್ತದೆ. ಅಡವುಗಳ ಅಭ್ಯಾಸದಿಂದ ಮಾತ್ರ ನೃತ್ಯಗಾರನು ನೃತ್ಯವನ್ನು ಕೇವಲ ಚಲನೆಯ ಕಲೆ ಎಂದು ಅಲ್ಲ, ದೇವರನ್ನು ತಲುಪುವ ಸಾಧನೆ ಎಂದು ಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗಾಗಿ, ಅಡವುಗಳು

ಭಾರತನಾಟ್ಯದ ತಾಂತ್ರಿಕ ಅಂಶ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಅವು ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಆತ್ಮಸ್ವಂದನವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವ ಪವಿತ್ರ ಕಲಾ ಮಾರ್ಗವಾಗಿವೆ.

ಆಧಾರ ಗ್ರಂಥಗಳು

- ನಾಟ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ- ಆದ್ಯರಂಗಾಚಾರ್
- ಶಿಲೆ-ಕಲೆ- ಡಾ.ಚೂಡಾಮಣಿ ನಂದಗೋಪಾಲ್
- ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಪದ- ಟಿ ವಿ ವೆಂಕಟಾಚಲಶಾಸ್ತ್ರಿ
- ಪರಂಪರದಾರಾ- ಡಾ ಮಾಲಾ ಶಶಿಕಾಂತ್
- ಭರತನಾಟ್ಯ ದಿಗ್ದರ್ಶನ- ವಿ.ಎಸ್ ಕೌಶಿಕ್
- Classical dance Heritage of Karnataka- Dr.Choodamani Nandagopal